

نیک و بد ایرانیان در آینه بیگانگان

مؤلف:

دکتر محمد سلماسی زاده

(دانشیار دانشگاه سراسری تبریز)

۱۳۹۴

سروشنامه	سلماسی زاده، محمد
عنوان و نام پدیدآور	نیک و بد ایرانیان در آینه بیگانگان
مشخصات نشر	تهران: میثاق فرزندگان، ۱۳۹۴
مشخصات ظاهری	۲۰۸ ص
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۶۱۸۸-۱۸-۸
وضعیت فهرست نویسی	فبپای مختصر
یادداشت	فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی: http://opac.nliai.ir قابل دسترسی است.
یادداشت	--
موضوع	--
موضوع	--
موضوع	--
رده بندی کنگره	--
رده بندی دیویی	--
شماره کتابشناسی ملی	۲۸۴۸۲۳۰

ناشر: انتشارات میثاق فرزندگان

عنوان: نیک و بد ایرانیان در آینه بیگانگان

مؤلف: دکتر محمد سلماسی زاده

سال انتشار: ۱۳۹۴

نوبت چاپ: اول

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

چاپخانه و لیتوگرافی: نقش و نشان

قیمت: ۱۲۰,۰۰۰ ریال

ISBN: 978-600-6188-18-8

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۱۸۸-۱۸-۸

کلیه حقوق اعم از چاپ، انتشار و هرگونه کپی برداری متعلق به انتشارات میثاق فرزندگان بوده و در صورت استفاده با ذکر منبع بلامانع می باشد.

فهرست مطالب

۱۱	پیش گفتار.....
۱۲	توسعه چیست؟ انحطاط کدام است؟.....
۱۴	بیان مساله.....
۱۴	تحدید موضوع.....
۱۵	اهمیت موضوع.....
۱۵	فایده پژوهش.....
۱۵	پرسش اصلی.....
۱۵	پرسش های فرعی.....
۱۶	فرضیه اولیه.....
۱۶	رویکرد پژوهش.....
۱۶	منابع پژوهش.....
۱۶	سخن پایانی.....

۱۹	فصل اول : مبانی نظری.....
۲۱	ترمینولوژی نیک و بد.....
۱۹	نیک و بد.....
۲۴	هتجارها.....
۲۶	ارزش ها.....
۲۸	ارزش ها و نظریات توسعه.....
۳۰	نوسازی، تجدد و مدرنیسم.....
۳۲	تفاوت نوسازی با توسعه و صنعتی شدن.....
۳۳	در تعریفی جامع تر می توان گفت.....
۳۵	پایه های عملی و تجربی نوسازی.....
۳۵	سازو کارهای نوسازی غربی چیست ؟.....
۳۷	پایه های نظری دیدگاه نوسازی.....

۳۷	 حوزه نظریه‌های نوسازی روانی
۴۰	 دیدگاههای اقتصادی در نوسازی و ارتباط آن با ابعاد اجتماعی و روانی
۴۱	 روستو و ارایه مدل خطی برای مراحل رشد اقتصادی جوامع
۴۳	 جنبه‌های مخرب نوسازی
۴۴	 مفاهیم توسعه و سیر تاریخی آن
۵۱	 مهم‌ترین شاخص‌های توسعه
۵۳	 توسعه نیافتگی
۵۶	 شاخص‌های عمومی توسعه نیافتگی
۵۷	 تاریخ، فرهنگ، توسعه
۵۸	 پیوند خردورزی، پیشرفت و فرهنگ با تاریخ
۵۹	 از افسانه تا علم
۶۵	 تاریخ به مثابه فرهنگ
۶۸	 مدل تحلیلی و شاخص‌های پژوهش
۷۰	 شاخص‌های نیک و بد

۷۳	 فصل دوم: بستر تاریخی
۷۳	 تاریخ مردم عادی ایران
۷۶	 اوضاع ایران در سده نوزدهم
۷۹	 نگاهی به جامعه ایران در عصر قاجار
۸۶	 نگاهی به جوامع اروپای غربی در عصر قاجار
۸۹	 ارکان تمدن اروپایی
۹۱	 انقلاب فرانسه و اندیشه‌های جدید
۹۲	 انزوای باشکوه
۹۳	 کشور انقلاب‌ها
۹۳	 خرس خواب آلوده
۹۴	 پیشگامی اروپا در صنعت و سلطه بر جهان (۱۸۰۰-۱۹۲۰)
۹۴	 جهانی شدن

فصل سوم : آشنایی با سفرنامه‌های مورد بررسی ۹۷

فصل چهارم : صفات خوب و مثبت ایرانیان ۱۳۵

ایمان مذهبی و حیات معنوی ۱۳۵

همیاری و نועدوستی عمومی ۱۳۷

قوت جسمی ۱۳۹

ادب و تربیت صحیح ۱۴۰

تشنه تمدن جدید و آماده تغییر ۱۴۲

امکان تحرک اجتماعی و ترقی ۱۴۴

مهمان نوازی ۱۴۵

هوشیاری و زیرکی ۱۴۶

دانش دوستی و فروتنی در برابر آن ۱۴۸

پرتلاش و زحمت کش ۱۴۹

هنرمند و صنعتگر ۱۵۱

رضایت از زندگی ۱۵۲

شادابی و نشاط ۱۵۳

توجه به زنان و کودکان ۱۵۴

سلامت و بهداشت ۱۵۶

شجاعت و دلیری ۱۵۷

فصل پنجم: صفات زشت و بد ایرانیان ۱۵۹

گرافه گویی و مبالغه ۱۵۹

تظاهر و ریا ۱۶۰

بی توجهی به بهداشت عمومی ۱۶۱

تعارف بیش از حد ۱۶۴

بی نظمی ۱۶۶

سست همتی ۱۶۷

خشونت ۱۶۷

۱۶۸.....	بیکاری و مزاحمت
۱۶۹.....	رشوه و پیشکش
۱۷۰.....	خرافات و موهومات
۱۷۳.....	تظاهر به فقر
۱۷۴.....	عدم ریسک پذیری
۱۷۵.....	استبداد پذیری
۱۷۷.....	نامداری مذهبی
۱۷۸.....	خود خواهی و غرور
۱۷۹.....	آموزش و پرورش ناکافی
۱۸۰.....	دروغ گوئی
۱۸۲.....	ناشکیبائی
۱۸۲.....	ژمسکرات و دخانیات
۱۸۴.....	تنبلی و سهل انگاری
۱۸۵.....	خشونت علیه زنان
۱۸۵.....	بی توجهی به دانش تجربی و فناوری
۱۸۵.....	طلسم و جادو
۱۸۶.....	چاپلوسی و تملق
۱۸۷.....	تقدیر گرایی منفی
۱۸۸.....	تصوف و انزوا
۱۸۹.....	غارث و چپاول
۱۹۱.....	بی خبری از دنیا
۱۹۴.....	ترجیح منافع فردی بر مصالح جمعی
۱۹۵.....	نبود شایسته سالاری

۱۹۷.....	فصل ششم : نتیجه گیری و رهیافت‌ها
۲۰۰.....	نتیجه گیری
۲۰۳.....	کتاب نامه

پیش گفتار

نیک و بد ایرانیان در آینه بیگانگان

هر ملتی نیک و بد دارد. تنها انسانهای نادان و از خود راضی گمان دارند که تمامی خلیقات و صفاتشان خوب است. شناخت نیک و بد خودمان چاره بسیاری از نابسامانی‌های مان می‌باشد. نیک و بد ما همیشه به یک گونه نبوده است. در دوره‌های تاریخی مختلف صفات و خلیقات ما متفاوت بوده است. گاهی فعال و پرنشاط و زمانی خموده و افسرده بوده‌ایم. دوره ایی مثبت اندیش و خلاق و عهدی منزوی و منفی باف گشته ایم. هر صفتی و هر ویژگی اخلاقی حاصل انباشت‌های فرهنگی و ساز و کارهای اجتماعی است. ظرف این تاملات تاریخ است. تاریخ بسان دانشی کاربردی می‌تواند آینه‌ای تمام نما از نیک و بد هر ملتی باشد. مردمان خوشبخت و ملل مرفعی بیش از هر چیز نیازمند شناخت واقعی خود و صفات شان هستند. برخی از ویژگی‌های اخلاقی تمدن ساز و پاره ایی از عادات و صفات ویرانگر و انحطاط بار هستند جامعه ایی که بجای کار و تلاش و نشاط و امید روی به خرافات و موهومات آورد و خرد ستیزی را جایگزین خردورزی گرداند نمی‌تواند سرنوشتی جز انحطاط و عقب ماندگی داشته باشد. ضعف و انفعال در برابر دشمن خارجی هنگامی کارگر می‌افتد که با تهی شدن درونی انسان‌ها از ارزش‌های اخلاقی ترکیب گردد.

نیک می‌دانیم که میان تراکم اخلاقی^۱ و تراکم مادی پیوستگی مستقیمی وجود دارد و این امر ضرورت تبیین نیک و بد اخلاقی را برای رسیدن به توسعه و پیشرفت آشکار می‌کند. ویرانگری عادات و افکار ناصحیح کمتر از خانمان سوزی بلای مغول و فجایع و بلایای طبیعی و دیگر یورش‌های خارجی نیست. آنچه که برای هر ملتی می‌تواند از مهم ترین نیازهای راهبردی باشد توجه به علل ترقی و اسباب انحطاط است. این علل و اسباب از بنیان‌های نظری برخوردارند که علومی مانند جامعه شناسی، اقتصاد، روان شناسی و فلسفه عهده دار تبیین آن می‌باشند. اما این بنیان‌های نظری هنگامی کاربردی می‌شوند که دانش تاریخ داده‌ها و مواد آن را ارایه کند.

^۱ دورکیم معتقد است که بین تراکم مادی و تراکم اخلاقی پیوند نزدیکی وجود دارد به گونه ای که با افزایش تراکم مادی، تراکم معنوی نیز افزایش می‌یابد یعنی با افزایش تراکم جمعیت، شهر نشینی، راه های ارتباطی و ... توسعه اخلاقی، اجتماعی و فرهنگی ایجاد می‌شود (از کیا، ۱۳۸۱: ۷۷-۷۶)

تاریخ از این حیث که هم داده‌ها و اطلاعات پایه‌ای مقولاتی مانند پیشرفت و توسعه را فراهم می‌آورد و هم سازه‌های استنباطی را برای تحلیل و تبیین پژوهشگران دیگر علوم ارایه می‌کند، دانشی است کاربردی و راهبردی که بدون توجه به یافته‌های آن نمی‌توان تصور روشنی از توسعه و پیشرفت داشت.

توسعه چیست؟ انحطاط کدام است؟

توسعه و انحطاط بیش از هر عامل دیگری معلول پندار و کردار انسان هاست. نگرش و روش انسان‌ها در مواجهه با خود، جامعه و طبیعت متفاوت است. نگرش‌ها و روش‌ها می‌توانند خردمندانه، دانش محور و عمل گرا باشند همانگونه که می‌توانند موهوم، غیر علمی و ایده آلیستی باشند. این رویکردهای متفاوت نتایج مختلف و پدیده‌ای به بار می‌آورند که نوساناتی وسیع میان توسعه تا عقب ماندگی را ایجاد می‌نماید. توسعه و عقب ماندگی یک شبه بوجود نمی‌آید، دفعی و خلق الساعه نیست و نمی‌توان آن را تصادفی یا اتفاقی دانست. بیش از آن که معلول عوامل جغرافیایی یا توطئه بیگانگان باشد با فرهنگ و اعمال و افکار خودمان مرتبط است. فرایندی است تدریجی و بلند مدت که تنها دانش تاریخ وسعت ضبط و بیان آن را به تمامی داراست. تاریخ می‌تواند علل و اسباب پیشرفت ملل برخوردار و زمینه‌ها و دلایل انحطاط کشورهای عقب مانده را ترسیم کند، تحلیل نماید و آشکار سازد.

رویکرد عالمانه به تاریخ از سویی تبیین می‌کند که:

ایرانیان در دوره‌هایی که سرآمد خرد و دانش روزگارشان بودند چه صفاتی داشتند؟ نگرش و روش زندگی ایشان چگونه بود؟ صفاتی که ایشان را از اقرانشان برتر می‌ساخت کدام بود؟

و از سویی دیگر خلیقات و پندارهایی را که دلیل و سبب عقب ماندگی، انفعال و انحطاط گشتند آشکار می‌سازد. از همین جهت است که توجه به صفات مثبت و منفی ایرانیان کاری است لازم و مهم که می‌تواند مقدمه ترقی و پیشرفت گردد. در واژگان علمی کاربرد ویژگی فرهنگی^۱، انگاره‌های فرهنگی و مدل فرهنگی^۱ ناظر به همین معانی است.

^۱ ویژگی فرهنگی (Cultural Trait) واحدها و عناصری که وجوه اختصاصی هر فرهنگی را تشکیل می‌دهند، ویژگی فرهنگی یا خاصه فرهنگی نامیده می‌شوند مانند آداب خواستگاری یا مهریه یا تشریفات عقد در میان ایرانیان و اقوام

این کتاب در صدد توصیف نیک و بد ایرانیان در سده نوزدهم میلادی و آنگاه تبیین علل ترقی یا انحطاط آن می‌باشد. مهم‌ترین نتیجه مورد نظر آن است که خوانندگان محترم و کسانی که در مراکز تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی کلان کشور قرار دارند بتوانند با مطالعه آن تصویری روشن و شفاف از علل و اسباب انحطاط یا ترقی داشته باشند و لاجرم بتوانند با ایجاد علل ترقی و پیشرفت، توسعه را به ارمغان آورند یا با امحا اسباب انحطاط چاره‌ایی برای عقب ماندگی بنمایند.

از میان تعاریف مختلفی که برای توسعه انجام می‌شود توجه به توسعه فرهنگی^۲ در این کتاب رویکرد اساسی پژوهش را شکل می‌دهد. بدین منظور با استفاده از کتب مرجع مفهوم و مبانی و شاخص‌ها و مدل‌های توسعه فرهنگی تعریف شده است. این تعاریف بخش‌هایی نظری کتاب حاضر را شکل می‌دهد. و در مرحله بعد با اتکا به نظریه "ویروس میل به پیشرفت مک کله‌لند"^۳، که سازه تحلیلی مطالعه حاضر را شکل می‌دهد نسبت به ارزیابی و سنجش میزان تاثیر نیک و بد خلیقات ایرانیان در توسعه و انحطاط کشور، تبیین‌هایی ارائه می‌گردد.

مختلف آن؛ از ترکیب ویژگی‌های فرهنگی متجانس واحد بزرگتر و فعال‌تری به نام مجموعه فرهنگی Cultural Complex درست می‌شود مانند زناشویی که از ترکیب خواستگاری، مهریه، تشریفات عقد و غیر آن در مثال قبلی بوجود می‌آید. (وثوقی و علی اکبر نیک خلق، ۱۳۸۰: ۱۸)

^۱. با آنکه فرهنگ از ویژگی‌های گوناگونی ترکیب شده باز فاقد وحدت نیست و درعین کثرت از وحدت برخوردار است این اجزا با یک پیکر بندی (configuration) معین به هم پیوسته‌اند و انتظامی میان آنها برقرار است این انتظام که در همه مجموعه‌های مختلف فرهنگ منعکس می‌شود را مدل فرهنگی (culture model) یا انگاره فرهنگی (culture pattern) می‌نامند. (آگ برن و تیم کوف، ۱۳۸۰: ۱۴۶)

^۲. از مفاهیم جدیدی است که از ۱۹۸۰ به بعد توسط یونسکو مطرح شده و تاکید بیشتری بر نیازهای غیر مادی افراد جامعه دارد بنا بر این فرایندی است که در طی آن با ایجاد تغییراتی در حوزه‌های اداری، شناختی، ارزشی و گرایشی انسانها؛ قابلیت‌ها و باورهای جدیدی در آنها بوجود می‌آورد که مناسب توسعه است و بر اثر آن جامعه کنترل موثری را بر محیط طبیعی و اجتماعی اعمال می‌کند و در این فرایند برگشت ناپذیر، معارف، فنون، دانش و تکنیک به عناصری که از پیش وجود داشته افزوده می‌شود. توسعه فرهنگی به معنای بریدن و گسستن از سنت‌های گذشته نیست بلکه در پی گسترش آن است از این روی سنت‌ها و تجارب گذشته از نو و بر اساس نیازها و شرایط تازه باز اندیشی و بازسازی می‌شود تا جامعه خود را باور و توانایی‌هایش را شکوفا سازد (از کیا، ۱۳۸۱: ۲۰)

^۳. Maclelland عامل کلیدی توسازی و توسعه را در قالب ویروسی ذهنی تحت عنوان "میل و نیاز به پیشرفت" مورد توجه قرار داده است این ویروس روش خاص و کمیایی از فکر کردن است که شخص را وادار می‌دارد با پشتکار ویژه‌ایی همواره بدنبال انجام دادن کارها به گونه‌ای بهتر از پیش باشد و در نهایت این ویروس ذهنی عامل توسعه اقتصادی می‌شود. از نظر وی در ادبیات ملت‌هایی که این ویروس وجود دارد، شاهد رشد و توسعه اقتصادی در میان آن ملت هستیم. بنابراین ویروس ذهنی "میل به پیشرفت" ارتباط مستقیمی با توسعه اقتصادی داشته باعث افزایش تولید ناخالص

متون انتخابی برای ضبط داده‌ها، سفرنامه‌های اروپائینی است که در نیمه اول سده سیزدهم هجری قمری (نیمه اول سده نوزدهم) از ایران دیدن کردند. این امر به دو دلیل صورت گرفته است: نخست آنکه منابع رسمی تاریخ نگاری کمتر تبیینی درباره صفات عمومی ایرانیان دارند این منابع بیشتر به تمجید و مدح از شاهان و حکام کشور پرداخته‌اند و خود از اسباب غفلت و جهل مرکب خوانند گانشان شده‌اند. دوم که پر اهمیت تر است ویژگی سفرنامه‌های این عصر می‌باشد. من این ویژگی‌ها را در بخش معرفی منابع با تفصیل بیشتری شرح خواهم داد. اما آنچه در این جا باید گفت آن است که سفرنامه‌های این دوران به دلیل برخورداری از ویژگی‌های زیر بهترین منبع برای شناخت نیک و بد ایرانیان است: تعدد نویسندگان و تفاوت دیدگاه‌ها، آزادی قلم و بیان در اشاره به نکاتی که نویسندگان داخلی نمی‌توانستند درباره آن مطلبی بنگارند، نگاه بیرونی به ایران و ایرانی و گرفتار نشدن در حصارهای درونی جامعه ایرانی، بهره مندی از روش و نگرش برآمده از تمدن جدید که رویکردی خردمندانه، علت یابانه و دانش محور به مسائل اجتماعی داشت. پرواضح است که بیان حاضر به معنای نادیده گرفتن اغراض برخی از نویسندگان و دشمنی پاره‌ای از ایشان با ایرانیان و مبتلا بودن به آفت قوم‌مداری فرهنگی و آلودگی به زشتی‌های خود برتر بینی نژادی نیست.

بیان مساله :

مساله اصلی این پژوهش سنجش تاثیر صفات نیک و بد ایرانیان در ترقی یا انحطاط ایشان است. البته کاربرد و آژه‌های مترادف همچون توسعه یا انحطاط نیز با همین رویکرد در نوشته حاضر امکان پذیر است.

تحدید موضوع

موضوع پژوهش تبیین نیک و بد (از منظر عقلانی) و ترقی و انحطاط در سفرنامه‌های بیگانگان است. محدوده زمانی پژوهش نیمه اول سده نوزدهم (نیمه نخست سده سیزدهم هجری) می‌باشد و ایران محدوده مکانی تحقیق حاضر را شکل می‌دهد.

ملی هر کشور می‌شود. این میل به پیشرفت از همان کودکی و در خانواده باید در ذهن افراد ایجاد شود و سپس توسط نهادهای آموزشی و پرورشی و رسانه های جمعی و رهبران جامعه تقویت شود. از نظر وی انگیزش به نوسازی دارای دو جنبه است یکی فضیلتی شخصی یعنی میل به پیشرفت و برتری یافتن بر دیگران، و دیگری فضیلتی اجتماعی یعنی علاقه به سعادت دیگران؛ پس به دو عنصر روانی: میل به اثبات برتری خود بر دیگران و نیاز به بالا بردن سطح رفاه عمومی نیازمندیم. (ازکيا، ۱۳۸۱: ۱۱۳)

اهمیت موضوع

ترقی و پیشرفت به معنای ارتقای سطح کیفی و کمی زندگی انسانها با هر رویکردی مطلوب است. فارغ از نظریه‌ها و تعاریف متعددی که از مفاهیم "ترقی" و "پیشرفت" و در نقطه مقابل از "انحطاط" و "عقب ماندگی" وجود دارد؛ بیشینه انسان‌ها از مفاهیم پایه‌ای روشنی در تعریف موضوعات فوق برخوردارند که مهم‌ترین شاخص‌های آن را می‌توان به شرح زیر برشمرد:

آسایش و امنیت، سلامتی و طول عمر، تغذیه، پوشاک و مسکن مناسب و کافی، افزایش سطح دانش و فناوری، خردمندی و عدالت و مهر ورزی و عشق؛ از مفاهیمی هستند که کمتر کسی و مکتبی منکر آنهاست.

فایده پژوهش

یافتن روابط علی میان صفات انسان‌ها و فزونی و کمی سطح ترقی یا انحطاط ایشان مهم‌ترین فایده کتاب حاضر است. همه ما در تلاشیم که علل و دلایل واقعی ترقی و پیشرفت را دریابیم. عقل و خرد به ما حکم می‌کند اسبابی را که مایه انحطاط و عقب ماندگی است بطور واقعی و علمی شناسایی و از زندگی امان طرد کنیم.

پرسش اصلی

از دیدگاه بیگانگان صفات مثبت و منفی، نیک و بد ایرانیان در نیمه سده نوزدهم چه بود؟ این صفات چه تاثیری در ترقی یا عقب ماندگی ایشان داشت؟

پرسش‌های فرعی

۱- "نیک" و "بد" چیست؟ "ترقی" و "انحطاط" یعنی چه؟ میزان و معیار تعیین این که صفتی خوب یا بد است، مترقی یا منحط است، چه چیز می‌باشد؟

۲- آیا عقل و خرد را می‌توان مهم‌ترین منبع در تعیین خوب و بد و ترقی و انحطاط دانست؟

۳- باورهای اخلاق چه نقشی در تعیین خوب و بد، پیشرفت و عقب ماندگی، دارند؟

فرضیه اولیه

فرضیه اولیه آن است که ترقی و پیشرفت مانند انحطاط و عقب ماندگی، دلایل و اسباب واقعی، قابل شناخت و قابل کنترل دارند. رویکرد خرمندان به مفاهیم فوق ما را مجاب می‌کند که بپذیریم ویژگی‌ها و صفات مردمان هر ملت بیش از هر عامل دیگری در تعالی یا انحطاط ایشان موثر است. راست است که عوامل جغرافیایی، بلایای طبیعی، استعمار و خود کامگی نقش‌های مهمی در پیشرفت یا عقب ماندگی ملت‌ها داشته و دارد، اما انسان می‌تواند با خردمندی و دانش ورزی که برآمده از آموزش و پرورش مناسب است بر این عوامل غلبه کند یا دست کم تاثیرات ویرانگر آن را کم سازد. بیش از اسباب شناخته شده مادی، قدرت روحی و فکری برآمده از ایمان است که می‌تواند نیروی خلاق، مثبت و بی پایان به انسان‌ها ببخشد. وسعت اندیشه، سخت کوشی، شجاعت، امید و عشق در معانی فراگیر و گسترده اشان برآمده از چنین ایمانی است. همان که اخلاق را می‌سازد و به یاری انسان‌ها می‌فرستد تا ناامید نگردند، تلاشگر و پرکوش باشند و در عین حال مهرورزی و عشق را فراموش نکنند تا بر مشکلات غلبه کنند و زندگی بهتری برای خود و دیگران بیافرینند.

رویکرد پژوهش

رویکرد پژوهش حاضر استفاده از روش تحلیل محتوا و بهره مندی از تکنیک‌هایی است که امکان مطالعه، مقوله بندی، کد گذاری، استخراج داده‌های اطلاعاتی، تحلیل، استنباط، تبیین و تفهم موضوع را برای پژوهشگران و خوانندگان امکان پذیر می‌سازد.

منابع پژوهش

سفرنامه‌های نیمه اول سده نوزدهم که بالغ بر پنجاه مورد می‌باشد منبع اصلی پژوهش حاضر را شکل می‌دهد. اطلاعات جانبی و تکمیلی از مطالعات نظری که با محوریت توسعه و نوسازی شکل گرفته و نیز از منابع رسمی تاریخنگاری استخراج شده است.

سخن پایانی

به باور من اگر قرار است تاریخ علم باشد باید از بینش و روشمندی علمی برخوردار باشد. این وضعیت می‌تواند تاریخ را دانشی با فایده، پراهمیت و کاربردی سازد. تاریخ وقتی

زنده است که فایده آیی برای امروز جامعه داشته باشد و گرنه حکایت مردگان به کار زندگان نیاید. و مهم ترین مساله انسانی عصر حاضر، و شاید تمامی اعصار، توسعه و پیشرفت است یعنی فراهم آوردن شرایطی بهتر برای زندگی با کیفیت تر و انسانی تر.

رویکرد نگارنده به نیک و بد از منظر تاریخ پژوهی علمی است. در این رویکرد، "دانش تاریخ" با بهره گیری از دستاوردهای سایر علوم و فنون و با اتکا به مبانی معرفت شناسانه‌ی آدمیان، از ترسیم نیک و بد هدف مهمی را دنبال می‌کند. این که نیک و بد مردمان هر عصری چه نقشی در توسعه یا انحطاط ایشان داشته است، چگونه موجبات افزایش یا کاهش کیفیت و کمیت زندگی شده و چه میراثی را به آیندگان روا داشته است رویکرد پژوهش حاضر می‌باشد. هم "نیک و بد"، و هم "توسعه و انحطاط" متغیرهایی هستند که از منظر نویسنده نیاز به تعریف و تبیین خردمندانه و عالمانه دارند. توصیف نیک و بد ملت‌ها نگاه پراهمیت و فزون فایده خواهد بود که به تبیین ارتباط علی میان این متغیرها با توسعه و پیشرفت به پردازد و اسباب و دلایل انحطاط و عقب ماندگی را تحلیل کند.

انگیزه و تلاش مولف همواره گام نهادن بر این مسیر بوده است. راهی که هدف آن خدمت به تمامی انسان هاست و آرمان آن تبیین علل پیشرفت و ترقی برخی از جوامع و آشکار ساختن دلایل و زمینه‌های تاریخی انحطاط و عقب ماندگی گروه دیگری از اجتماعات انسانی است. بیشینه محتوای کتاب حاضر حاصل تجارب و پژوهش‌های علمی این جانب و تدریس چند ساله درسی با نام "تاریخ اجتماعی ایران" در گروه تاریخ دانشگاه سراسری تبریز می‌باشد که تلاش کرده ام تا حد امکان مصون از نظرات شخصی و تعمیم‌های ناروای غیر علمی باشد.

در عین حال بسان یک رویه همیشگی مولف هیچ ادعایی مبنی بر خالی از اشکال بودن کتاب حاضر ندارد و با کمال میل پذیرای نظرات تمامی عزیزانی خواهد بود که نقدها و راهنمایی‌های ارزنده‌اشان را به جهت اصلاح و ارتقای علمی اثر اهدا می‌کنند. بدین منظور کانال‌های ارتباطی زیر در نظر گرفته شده است :

۰۹۱۲۶۴۹۹۰۸۹

msalmasizadeh@tabrizu.ac.ir

msalmasizadeh@yahoo.com

www.shorthistory.mihanblog.com

همواره آماده بهره‌مندی از نظرات سازنده تمامی عزیزان می‌باشم - با احترام محمد

سلماسی زاده

www.ketab.ir